

Dejan VERČIČ
Fakulteta za družbene vede,
Univerza v Ljubljani

Vladavina prava: Vodnik za politike
(prev. D. Türk)
GV Založba, Ljubljana 2013,
76 strani, 20,01 EUR
(978-961-247-264-1)

Če bi kdo vprašal, kaj nam bo *Vladavina prava: Vodnik za politike*, ga je treba napotiti na Indeks vladavine prava, ki ga je pripravila skupina Projekt svetovne pravičnosti. V zadnjem poročilu za leti 2012–2013 je Slovenija po vladavini prava uvrščena v zgornjo tretjino lestvice vseh sedemindesetih proučevanih držav, v zgornjo polovico v vzhodnoevropski in srednjeazijski regiji ter v spodnjo tretjino v skupini držav z visokimi prihodki (http://worldjusticeproject.org/sites/default/files/WJP_Index_Report_2012.pdf). Države, ki so na prvih treh mestih pri osmih razsežnostih, ki tvorijo indeks pravičnosti, so: pri brzdanju izvršne moči Danska, Norveška in Švedska; pri odsotnosti korupcije Švedska, Danska, Norveška; pri redu in varnosti Singapur, Hongkong in Finska; pri spoštovanju temeljnih pravic Švedska, Danska in Norveška; pri odprtem vladanju Švedska, Nizozemska in Norveška; pri spoštovanju pravil Švedska, Japonska in Danska; pri civilnem pravu Norveška, Nizozemska in Nemčija; pri kazenskem pravu Danska, Finska in Singapur. Na prvih treh mestih po osmih razsežnostih, na skupno torej štiriindvajsetih mestih, je samo devet držav.

Tri od teh so na enem izmed prvih treh mest po petih razsežnostih: Danska, Norveška in Švedska. Kar je vredno opaziti, je, da sodijo te tri države po dohodku na prebivalca med deset najbogatejših razvitih držav in da je vsaka po bruto nacionalnem dohodku na glavo prebivalca več kot dvakrat bogatejša od Slovenije (<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>). Vse tri so visoko uvrščene na lestvici sreče: Danci so po indeksu sreče najbolj srečni zemljani, Norvežani so drugi in Švedski peti. Slovenci smo štiriinštirideseti! (http://unsdsn.org/files/2013/09/WorldHappinessReport2013_online.pdf) Kaj nam to pove? Vladavina prava, bogastvo in sreča so trojka, ki hodi skupaj. Če si želimo bogastva in sreče, si moramo prizadevati za vladavino prava. Zato je *Vladavina prava: Vodnik za politike* pomembno berilo za vse na oblasti in za vse, ki bi na oblast še radi prišli. Toda enako pomembna je ta knjižica tudi za volivce: vladavina prava se morda lahko uveljavi tudi od zgoraj navzdol z modrim in strogim vladanjem, kot to kažeta primera Hongkonga in Singapurja, vendar je njegova trajnost mogoča le kot stanje družbenega duha. V tem smislu bi *Vladavino prava: Vodnik za politike* moral ob *Ustavi Republike Slovenije* poznati vsak državljan.

Vodnik podaja osnovne pojme in jih preprosto razlaga. Na različnih mestih pa se zdi, kot da posebej naslavlja tudi slovenskega bralca. *Vodnik* sprašuje, zakaj je vladavina prava na državni ravni nujno potrebna, in v odgovor daje tri razloge:

brzdanje izvrševanja oblasti, pravno predvidljivost in enakopravno obravnavo. Vlade so pri nas sicer šibke, zato nimamo problema z brzdanjem izvršne oblasti. Pravna predvidljivost je že malo bolj vprašljiva. (A niso svoj čas predstavniki izvršne oblasti javno izjavljali, da množično vrednotenje nepremičnin ni namenjeno obdavičenju le-teh?) Pri enakopravni obravnavi pa nam nedvomno ne gre: »Če uradniki in sodniki pravično izvršujejo pravo, ljudi ne morejo obravnavati različno – ljudje so v očeh prava enakopravni. Posameznika ali skupine ni dopustno obravnavati drugače zaradi predsodkov, korupcije ali slabe volje.« (str. 43) V rušenju in nerušenju črnih gradenj v Sloveniji enakopravno obravnavo vidijo le redki.

Problema pa nima le izvršna oblast, za katero se prepogosto zdi, da uspe posameznike in skupine (Rome!) »obravnavati drugače zaradi predsodkov, korupcije ali slabe volje«. Pri nas se problemi začnejo že v državnem zboru, ki uspe v naglici in v površnosti (če na to gledamo prizanesljivo) ali pa izsiljeno in v zaroti sprejemati zakone, ki so sami v sebi in v družbi drugih nejasni in razumljivi izključno avtorjem zakonskih rešitev, včasih pa se zdi, da še tem ne: »Jasni zakoni zahtevajo primerno zakonodajno tehniko in večšine piscev zakonov.« (str. 23) Do tega nam manjka še precej kilometrine.

Ob jasnosti velja opozoriti tudi na javnost, ki ni le v prostem dostopu do zakonov v uradnih listih ali na spletu: zakonodajalec je dolžan aktivno pomagati državljanom, da se seznanijo s

pravicami in dolžnostmi ter se o njih poučijo: »Glede na to, kako veliko informacij morajo ljudje vsakodnevno 'prebaviti', javnost predpisov zahteva, da morajo biti tisti, ki jih pravo zadeva, deležni aktivnega obveščanja.« (str. 24) Aktivno javno komuniciranje, upravljanje odnosov z javnostmi, je nujni del vladavine prava.

In še rakava rana sodne oblasti: sodni zaostanki in zastaranja. »Znana je ugotovitev, da sodna zamuda zanika pravičnost.« (str. 33)

Ob treh vejah oblasti *Vodnik* nagovarja tudi politike, kakršnih pri nas ne manjka ne na lokalni in ne na nacionalni ravni: »Izredno pomembno je, da politiki javno sprejemajo in spoštujejo neodvisnost in nepristranskost pravosodja.« (str. 31) In malo naprej na isti strani: »Politiki se morajo vzdržati tudi komentarjev o podrobnostih izida posameznih zadev ali mnenja, da je bila odločitev napačna.«

Po obravnavi vladavine prava na državni ravni se *Vodnik* obrne tudi na mednarodno: »Glede bistvenega pomena vladavine prava ni razlike med državno in mednarodno ravni.« (str. 45) Glede na avtorstvo se tekst samo poimensko ne izreče, sicer pa zelo jasno spregovori o žgočih vprašanjih vladavine prava v mednarodnem okolju: »Načelo vladavine prava mora veljati absolutno za vse ljudi v vseh časih. Vladavino prava je lahko uporabljati v razmerju do ljudi, s katerimi se strinjate, toda če imajo ljudje ideje in sledijo praksam, s katerimi se globoko ne strinjate, nastane nevarnost, da bodo nekateri začeli

trditi, da vladavina prava za take ljudi ne velja.« (str. 70) Poimensko se izreče o situaciji, v kateri je vrsta držav zavestno kršila svoje državno in mednarodno pravo, o vojni proti Iraku leta 2003: »Takrat so države šle v vojno in prekršile tako mednarodno pravo kot tudi svoje notranje pravo. Voditelji tistih držav so v tistem času verjeli, da njihov nacionalni interes zahteva uporabo sile v nasprotju s pravom. Pripravljeni so bili zanemariti vladavino prava. Drugi primer je način, s katerim nekateri protiteroristični ukrepi kršijo mednarodne standarde na področju človekovih pravic.« (str. 69) Vojna proti Iraku leta 2003 se ni izkazala samo za krivično, temveč tudi za še eno neumno vojno, ki ni – razen vojnim dobičkarjem – nikomur prinesla nič dobrega, mnogim pa dosti zla. Tudi za zunajsodno pobijanje in mučenje v imenu boja proti terorizmu lahko z gotovostjo zapišemo, da ne koristita ničemur in sta nedvomno nezakonita tako po državnih kot po mednarodnem pravu. V isti luči pa bi bilo potrebno osvetliti tudi odnos Evropske unije kot celote in vseh njenih članic do pribežnikov iz propadlih držav, kot so Afganistan, Irak, Libija, Sirija ... Kaj pa je z njihovimi človekovimi pravicami, ko se utapljajo pred južnimi obalami naše razširjene domovine?

Vladavina prava: Vodnik za

politike je v angleškem izvorniku nastal na pobudo nekdanjih šefov držav in vlad, ki si od leta 1983 v okviru neodvisne nevladne organizacije Interakcijski svet prizadevajo iskati rešitve za probleme sodobnega sveta. Osnutek vodnika je napisal dr. Ronald Janse, vodja programa za vladavino prava pri Haaškem inštitutu za internacionalizacijo prava (Hiil) na Nizozemskem. Ta inštitut in Inštitut Raoula Wallenberga za človekove pravice in humanitarno pravo pri Univerzi v Lundu na Švedskem sta vodila pripravo teksta, ki so ga pregledali še člani Interakcijskega sveta in predstavniki Medparlamentarne unije. Končni pregled besedila je opravil dr. Hans Corell, predsednik sveta Inštituta Raoula Wallenberga in nekdanji pravni svetnik Združenih narodov. V slovenščino je knjigo *Vladavina prava: Vodnik za politike* prevedel dr. Danilo Türk, nekdanji predsednik Republike Slovenije.

Vodnik je v izvorniku izšel lani, doslej pa so ga prevedli v arabščino, japonsščino, kitajščino, romunščino, španščino, švedščino in sedaj tudi v slovenščino. V pripravah so prevodi v francoščino, malajščino, nemščino, perzijsščino, portugalsščino in ruščino. Originalno angleško besedilo in vsi prevodi so prosto dostopni na spletnih straneh obeh inštitutov, ki sta bdela nad njegovim rojstvom.